

'אין גשמים יורדין אלא בשביל בעלי אמנה, וזה המוצא אבידה ואינו מתעלם ממנה, וטורה בטיפולה, ובא לאבן הטוען להכריז ולהחזירה לבעליה — ודאי אין לך בעל אמנה גדול הימנו, וראוי הוא והדומין אליו שירדו הגשמים בזכותם. [אף בן בנו של חוני, אבא חלקיה, ירדו גשמים בזכותו (ע' תענית כג), ומצינו שהיה מדקדק ביותר בממון זולתו (ע"ש)]. ועליו אמרו (במכות כד.) 'פועל צדק — כגון אבא חלקיהו'.

'שנאמר והשבתו לו — ראה היאך תשיבנו לו' — יש לפרש שוהשבתו משמע כמות שהוא בשלמותו, שלא יפסידו בעליו ע"י תשלום הוצאות טיפולו (ע' תוס' סנהדרין עג. ד"ה ת"ל). כיו"ב הראה בספר 'הדקדוק כיסוד בהלכה' (לר"י ילין. פרק ט, ג) דרשות רבות המבוססות על כך שהכינוי מורה על שלימותו של המכונה, כגון 'מלא קמצו מסלתה' — שאם חסרה כל שהוא, פסולה. 'לה יטמא' — ואינו מטמא לאבריה; 'ושמו אצל המזבח' — כולו, 'ומכרו' — ולא חציו.

'ומאי לא אמר את סימניה — לא אמר סימנין מובהקין דידה' — פירוש 'סימנין מובהקין' — סימנים שראוי להחזיר על ידם אבידה, לאפוקי כגון 'חורא' ו'סומקא' שאינו סימן מספיק (תוס' לעיל כו: ד"ה ואנא; רא"ש).

'אמר שמואל: עד י"ב חדש. תניא נמי הכי... וכל דבר שטיפולו מרובה משכרו מטפל בהן שלשה ימים...' — וכך מתפרשת המשנה: דבר העושה ואוכל — יעשה ויאכל. אלא שאם ירצה יוכל לאחור י"ב חדש לשומו בדמים. ודבר שאינו עושה, ואוכל — חייב להמכר, כל דבר בזמנו לפי הוצאותיו (תורת חיים ומהר"ם שיף).

'שלא יאכיל עגל לעגלים...' — פירוש אפילו עגל אחד לעגלים הרבה לא יאכיל, אלא יראה שיהיו לו כל העגלים, הלכך צריך למכרם (רשב"א; תורא"ש).

דף כט

באורים והערות

'שומר אבידה... רב יוסף אמר כשומר שכר' — במסכת שבועות מבואר שאף המלוה על המשכון דינו כשומר אבידה, כיון שמצוה הוא עושה בהלואתו, וגם עיסוקו במשכון נחשב דבר-מצוה, שהרי הוצרך לקחתו מפני ההלואה שהוא נותן. ואולם שומר חנם דעלמא, אינו נחשב כעוסק במצוה — שהרי הבעלים יכולים לשמור ולטפל בעצמם, והשומר מרצונו הטוב קיבל על עצמו והריהו כעומד תחתם, וגם שמא עושה לו טובה כלשהי וכדומה. לא כן שומר אבידה, שאין באפשרות הבעלים לשמרה, והמוצא חייב בעל כרחו לשמור ולטפל — הרי זה עוסק במצוה. וכן נידון מלוה על המשכון, כיון שהבעלים כאילו אנוסים לתת לו את המשכון עבור ההלואה שהצטרכו — הרי זה כאבידה (עפ"י חדושים ובאורים. ויסוד הדברים נמצא בנתיבות המשפט עב סק"ז. וע"ע שו"ת הר צבי או"ח בענין מכניס עצמו לחיוב, לענין עוסק במצוה). הריטב"א (להלן פב) כתב ששונה שומר דעלמא, שכל עיקרו לא ירד אלא לשמירה ואנן סהדי שלא

ירד אלא להיות שומר חנם, וכאילו אמר כן בפירוש. לא כן באבידה, שלא באה לידו לשם שמירה אלא למצוה. וכן במלוה על המשכון, אני אומר שדעתו להיות שומר שכר ובפרוטה דרב יוסף. או גם יש לומר שתנאי בית דין הוא שיהא כך. עד כאן מדברי הריטב"א.

בספר הר צבי נסתפק, האם יכול שומר אבידה להתנות מראש שלא יהא אלא שומר חנם. ולכאורה נראה שכשם שלפי לשון אחת (בב"ק נו) שטעמו של רב יוסף משום שהוא שומר בע"כ, אין מועלת התנאה מראש, כמו כן לפי הטעם משום פרוטה שחוסך, הלא גם אם יאמר שיתן לעני, מתנה הוא שנותן לו אבל בעצם פטור, ואינו תלוי ברצונו או במידת הנאתו.

(ע"ב) 'ביד רחבה הוה ליה הנהו זוזי דיתמי. אתא לקמיה דרב יוסף, אמר ליה: מהו לאשתמושי בגוייהו? אמר ליה: הכי אמר רב יהודה אמר שמואל, הלכה כרבי טרפון' — סבר רב יוסף לדמותו לדמי אבידה, לפי שהיה עושה טובה עם היתומים שהיו סמוכים אצלו, וגם שלא יהא אחריות המעוה עליהם אלא עליו (רא"ש).

'לא שנו אלא בדמי אבידה הואיל וטרחה בה, אבל מעות אבידה דלא טרחה בהו — לא' — פירוש, מעיקר הדין היה אסור לו ליגע בהן לעולם, אלא מפני תיקון העולם התירו לו חכמים להשתמש בהם לאחר שטיפל וטרחה, שמא אם היה נאסר עליו השימוש בדמיהן, לא היה טורח כל כך (עפ"י ראשונים; שו"ת אג"מ או"ח ח"ב נג. וע' שו"ת אחיעזר ח"ג ו,1).

ויש לעיין אם יאמר שאינו רוצה להשתמש בהם, האם נחשב כאומר 'אי אפשי בתקנת חכמים', שהרי לטובתו תקנו, וייפטר מאונסין, או שמא היות ויכול לחזור בו בכל עת — חייב באחריות (אילת השחר. והגרש"ז א זצ"ל) (מובא ב'השבת אבידה כהלכה' עמ' קנת, ע"ש) נקט בהערותיו שאם יאמר לב"ד שלא יגע בכסף הוה ואינו רוצה להיות שומר שכר — כיון שבאמת אסור להשתמש בו אינו אלא שומר חנם).

[מה שכתב באגרות משה (ח"מ ח"ב סו"ס מד) אודות שומת אבידות, צריך לומר שהמדובר שם רק על אבידות שדורשות טיפול או אבידות המתבלות, ולא בכל אבידה. ובשו"ת מנחת יצחק (ח"ח קמו) צידד להקל באבידות שנגנשו במסוד, לשומם בדמים, כי עפ"י רוב הינם דברים שמתבלים ומתקלקלים במשך הזמן, כגון בגדים. ויתכן שלא אמר אלא בצירוף שיטת הפוסקים שכל דבר המצוי בשוק לקנותו ואין אדם מקפיד על החפץ המסוים, אפשר לשומו בדמים, ולא רק תפלין. ע"ש].

ובדברים שאסור ליגע בהן, לא המוצא בלבד אלא אף יורשיו מחוייבים לשמור את האבידה עד שיבא אליהו. (כן מובא בשם החזו"א בארחות איש' יא,ב).

'תפלין בי בר חבו משכח שכיחי' — רמיזות שם זה, 'בר חבו' על דרך האמת — ע' בליקוטי מאמרים לר"צ הכהן מלובלין, עמ' 183, 234, ובספרו פרי צדיק — בשלח ו; וילך וש"ת יד.

'זכן המפקיד.. פותחו וקורא בו — מאי עבידתיה גביה...' — פירש הרשב"א [דלא כפרש"י]: למה גוללו, שסבר המקשה שחייב לגלול ועל כן הקשה מדוע חייב, יבוא בעל הפקדון ויגלול את שלו, ואם אינו עושה כן — אבידה מדעת היא. ומתקן, לא שיתחייב בגלילתו אמרו אלא הכי קאמר, אם רצה לגלולו ורצה לקרוא בו כשהוא גוללו — מותר.

והרא"ש (בסוף אות כ) פירש 'גוללו' כחוב, ומפרש שמדובר כשהלכו בעליו למדינת הים, וכמו שאמרו להלן לענין כלים המופקדים. והוא יפרש הגמרא כפרש"י.

‘פותחו וקורא בו ובלבד שלא ילמוד בו בתחלה’ — ‘וכתב הרמב”ן ז”ל, דהני מילי בספר תורה, נביאים וכתובים, שמי שלמד בהם כבר די לו בקריאה בעלמא, ומי שלומד בהם לכתחלה צריך לטרוח יותר, וע”י טרחו הם מתקלקלים, אבל עכשיו שנהגו לכתוב התלמוד, אם השאלו מסכת אינו כן, שאפילו מי שלמד פרקו מאה פעמים, צריך עיון גדול כבתחלה, ואדרבה, כל מי שהוא יותר בקי, צריך עיון יותר גדול בהלכות הנצרכות לשמועה שלו, [ברמב”ן: ‘שאיין לך אדם רגיל שלא יהא צריך עיון ומחשבה יתירה ולמשוך אליך ואילך ולגלול אותו מתחלתו לסופו ומסופו לתחלתו כדי לעיין בהלכות הצריכות לו לאותה הלכה שהוא שונה’] — הלכך יד כל אדם שוה בו, ולומד בו לכתחלה, דאדעתא דהכי אושליה’ (ר”ן ונמוקי יוסף. והש”ך (רסו סקכ”ח) העיר על השמטת דברים אלו בשו”ע ובהגהות הרמ”א).

[מכאן ניתן ללמוד על מה שאמרו (בנדרים לו): אין קורין לתינוקות בתחילה (–היינו, דבר חדש) בשבת, ונתנו שני טעמים: כדי שיהו האבות פנויים להשתעשע עם בניהם בשבת, ואם ילמדו דבר חדש, יחשו לביטולם; טעם אחר, כדי שלא להטריח עליהם בשבת, שאוכלין ושותין ויקיר עליהם עלמא’. וטעם זה האחרון מובא ברמב”ם ובשו”ע (יו”ד רמה, יד. וכן נקט הריב”ש בשו”ת, תמ). ויש מקום ללמוד מכאן שהדברים אמורים רק במקרא, [כלשון ‘התינוקות לא קורין בתחילה’], ולא בלימוד תלמוד, שאין בו הפרש בין קריאה ראשונה לשניה. אלא שיש לחלק בין לימוד של גדול ללימוד התינוקות, והכל לפי הענין].

ליקוטים מפוסקים אחרונים

(ע”ב) ‘מהו דתימא ניהא ליה לאיניש דתיעביד מצוה בממוניה, קמ”ל’ —

א. מבואר מדברי הראשונים (עריטב”א; נמוקי יוסף — בבא בתרא, פרק חמשי; מרדכי ועוד. וכ”פ הרמ”א או”ח יד, ד) שלא לענין השאלת השואל לאחרים בלבד אמרו, אלא לכל אדם אסור להשתמש בספרו של חברו ללא ידיעתו, שמא ייפסד הספר בלימודו.

[הכסף-משנה (שכירות א, ד) כתב שלא נאסר לשואל אלא להעביר את הספר לרשות אדם אחר, אבל מותר להרשות לאחר לקרוא בו כשהוא ברשותו. ואפשר טעמו שסברת ‘ניהא ליה לאיניש...’ קיימת לפי האמת אף בספרים, אלא שאסור להשאיל לאחרים רק משום סברת ‘איין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר’, אך לא כשהוא ביד השואל הראשון. ולפי”ז היה מקום להתיר בעלמא לקרוא בספר של אחר כל שאינו נוטלו ממקומו. [וכן יש לכאורה לסייע מדברי רש”י בספר האורה (מובא בריטב”א), שפירש שלא אסרו אלא בשואל המשאיל לאחרים, כי אין נוח לו בשתי מצוות, לשואל ולאחר]. אך יש לדחות, כי שמא דוקא כשהשאיל מותר, מפני שגילה דעתו שאינו מקפיד על שימוש, לכך גם אחר יכול לקרוא ברשות השואל, משא”כ בעלמא].

וכתב בפרי מגדים (יד, ד. והביאו במשנ”ב סם): והעולם נוהגין להשתמש בסידור או מחזור פרטי הנמצא בביהכ”נ, ואיני יודע היתר לזה.

וכבר כתב בתרומת הדשן (ק), שאסור אפילו בלימוד מועט, שאין שיעור לתלמוד (והביאו בשער הציון תרמט, ל).

ואולם בספר ערוך השלחן (או”ח יד, יג) כתב: אף שאסור ליטול אפילו באקראי — לעיון בעלמא נוהגין התר. וכן לקחת סידור או מחזור ללא ידיעת בעליהם — שרוב העולם אינם מקפידים בזה. ונראה שאינו חולק על הראשונים, אלא הדברים משתנים לפי הקפדת בני אדם. וכן כתב בספר איש

מצליח (או"ח שם), שבזמניו שמצויים הספרים והסידורים, אין מקפידין על כך, ואם יקרענו — יתקנו. אך יש להחמיר בספר נדיר וכדומה.

וכן מצאנו לאידך גיסא: אם כי הלכה מפורשת בראשונים ובשו"ע (שם), שמותר לקחת טלית ותפלין של חברו באקראי, ולהשתמש בהם במקומם שלא מידיעת בעליהם, כתב ב'בן איש חי' (שנה א לך ו) שבזמן הזה רואים אנו שרוב אנשים מקפידים שלא יקחו טליתותיהן ותפיליהן. ולכן אין לשמש בית הכנסת ליטול וליתן לאחרים אלא מאנשים שידוע בהם שאינם מקפידים.

וכן פקפקו בדין זה בזמננו בערוך השלחן (יד,יא) ובשו"ת ציץ אליעזר (חי"ב ז. וע"ש שבחולה, אפילו במחלה שאינה מדבקת — אסור ליטול שלא ברשות). וראה בכף החיים (או"ח שם): שאף שהלוקח טלית שלא בידיעת חברו מברך עליה — ירא שמים ירחיק עצמו מזה בכל מה שאפשר. (כוונתו שיר"ש לא יקה, כמוש"כ בסקי"ד, ולא קאי אברכה).

וע"ע: שער אפרים, ב; ברכי יוסף או"ח תלו, י; שו"ת מהרש"ם ח"א כט.

ב. אם כי נפסק בשלחן ערוך שמותר ליטול טלית חברו שלא מדעתו ולברך עליה, כתב בדרך-החיים שטוב יותר שלא לברך, ויכוין לא לקנותה (משנ"ב שם סקי"ד).

ויש להקשות, אם מכוין שלא לקנות, מדוע מותר לקחת, הרי לא מקיים מצות ציצית, ושוב אין כאן 'ניחא ליה לאינש דליקיים מצוה בממוניה'? (וכבר הקשה כן הגרעק"א באו"ח שם).

ויש להוכיח מכאן שאף על פי שאין מקיים מצות ציצית, ניחא ליה מצד ההתעטפות בעת התפילה, משום המנהג והענין של עיטוף בתפילה.

וע' משנ"ב (תקפו) שמותר ליקח שופר לתקוע מאה קולות. וע' שו"ת האלף לך שלמה (ח) לענין לקיחת 'קיטל' שלא מדעת דשרי. ומכל זה מוכח שגם בענין מנהג ודבר טוב, אומרים 'ניחא ליה...'.
ולפי"ז אין התר אלא לתפילה. (וע' אג"מ ח"ב קו; או נדברו ח"ו מד).

ולפי טעם זה נראה שמותר ליקח טלית של קטן שלא מידיעתו (לפי מה שכתב באגרות משה (ח"ב קז) שאף בקטן איכא לאומדנא דניחא ליה. וכן צידד בשבט הלוי ח"ג יא), אף על פי שאין הקטן מקנה, והרי זה אינו מקיים מצות ציצית.

ג. השאלת טלית שאולה — הגאון ר' משה פינשטיין זצ"ל (בדברות משה ב"מ ח"א סי' לא; וע' אגרות משה חו"מ ח"ב סא) כתב להסתפק אם השואל טלית ותפלין, רשאי להשאילם לאחרים. וע' ב'מאסף לכל המחנות (יא,מ).

ולפי מה שהביא כאן הריטב"א מספר האורה (כדלעיל באות א), נראה לכאורה שאסור, כי שמא לא ניחא ליה אלא במצוה אחת שתיעשה בממונו.

ד. אם בעל הטלית נמצא עמו — ראוי לבקש ממנו (פמ"ג. מובא במשנ"ב יד,יג). טעם הדבר — כתבו — לפי שאין סומכים על החזקה כשאפשר לברר בקל. ולפי"ז עבר ולקח — מותר מן הדין לברך, ואין בזה חשש גזל. ואין הטעם משום דבכה"ג שנמצא שם הריהו מקפיד שלא יקח קודם בקשה. (ולא דק בזה בספר "ציצית" — הלכה למעשה", פרק ג סוף סעיף ח).

ה. בספר 'מאסף לכל המחנות' (יא,מט) דן באשה שנתנה טלית של בעלה לאחר. והשוה דין זה למה

שכתבו האחרונים (תרנח) גבי לולב. ולא דק, דהתם איירי ביום ראשון של חג שאין ליטלו אלא ברשות, משא"כ כאן דלא גרע מסתמא דשרי. ושמא מדבר שם באופנים שאסור ליטלו, כגון לקחת למקום אחר.

פרפראות

‘והאמר רבי יוחנן: מי שיש לו גרדי אומן בתוך ביתו — ינער כסותו בכל יום’ — רבי יוחנן לשיטתו (בב"ק צא:): שקרא לבגדים: ‘מכבדותא’, ואף כאן הקפיד על הבגדים, שלא יתקלקלו בניערם. [יש מקום לשמוע מדבריו צד שני; זה שמצויות לו טליתות הרבה, ינער וינקה בגדיו].

וכן אמר ר' יוחנן (בשבת קיד.) כמה הנהגות והקפדות בענין המלבושים: כל תלמיד חכם שנמצא רבב על בגדו חייב מיתה; גנאי הוא לתלמיד חכם שיצא במנעלים המטולאים לשוק; איהו תלמיד חכם שמחזירים לו אבידה בטביעות עין — זה המקפיד על חלוקו להופכו.

וכן בירושלמי (כלאים פ"ט, ב): ר' יוחנן יהב מפה על מנוי (הניח מפה על בגדיו) — ואינו אסור משום כלאים — דלא ינבלון מנוי (= שלא יתלכלכו בגדיו).

וכן אמר ר' יוחנן (בירושלמי סנהדרין ב, ו) לר' יהודה נשיאה, שיצא ב'חלוקא דכיתנא': חזור ולבוש חלוקך דעמרא, משום 'מלך ביפיו...!'

ועוד בירושלמי (מובא בתר"י ברכות כד:): רבי יוחנן אמר אפילו רוקק [בתפילה] כדי שיהיה כוסו נקי'. (כ"ה לפי גרסה אחת. וי"ג 'פיהו') — אולי יש לפרש מלשון 'כסותו', שבבבלי אמרו נותנו לתוך טליתו או אפרקסותו, מלבד למי שאנין בדעתו. וריו"ח אמר שעושה כן תמיד, משום כבוד הבגדים.

[וכשרצה ריו"ח לתאר שימוש התלמיד לרב, נקט דוגמא של הולכת בגדיו אחריו לבית המרחץ — להלן מא.].

‘מי שהניח לו אביו מעות הרבה ורוצה לאבדן... וישכור פועלים ואל ישב עמהן’ — בשם הרבי מלובלין: לימדנו כאן שלא ניגע לריק ח"ו; כי בעבודת התורה והמצוות ללא הכנעה בליבו — אין השי"ת עמו, שהרי 'אשכון את דכא' כתיב, ועל המתגאה נאמר (ערכין טו): 'אמר הקב"ה: אין אני והוא יכולין לדור בעולם'. נמצא שע"י גאוותו, הולכת עבודתו לאיבוד כפועל העובד ואין בעל הבית עמו (דברי ישראל — קדושים, בהגהות אות ב).

דף ל

‘איבעיא להו, לצורכו ולצורכה מאי... תא שמע: הכניסה לרבקה...’ — צדדי הספק, כפי שבארו בתוספות: האם התירו לו טיפול כזה או שמא יש לחוש שיניחנה שטוחה יותר מכדי הצורך. והוכיחו מ'הכניסה לרבקה...', שגם שם, עלה על דעתנו שלכך פסולה — מדרבנן, שמא יניחנה לדורש לאחר ההנקה. ותוצו, לא כי אלא מדין תורה אסור. (עפ"י שיטה מקובצת. וע' בשו"ת פרי יצחק ח"ב נו דברים מתוקים בישוב סוגית פסחים כה).

ומשמע שלפי המסקנא, ללא החשש שמא יניחנה — יש להתיר לצרכה ולצרכו, ורק בעגלה ערופה גזרת הכתוב לאסור. ומכאן הוכיח בנתיבות המשפט (צו, א) על כיוצא בזה. ובשו"ת בית יצחק (או"ח ז) תמה על דבריו. וע"ע בספר אהבת

בראשונה כל מי שאבדה לו אבידה היה נותן סימנים ונוטלה. משרבו הרמאים התקינו שיהו אומרים לו צא והבא עדים שאינך רמאי וטול. וכן ספרו מעשה באביו של רב פפא (עתור"ד) שלא הכירוהו והצריכוהו שיביא עדים על אמינותו.
כתב הרא"ש: בסימן מובהק — יראה שמחזירים לכל אדם.

דפים כח — כט

סב. א. מצא דבר שעושה ואוכל או אוכל ואינו עושה — מה דינו?

ב. מה יעשה באבידה שלא באו בעליה לקחתה זמן רב?

א. כל דבר שעושה ואוכל — יעשה ויאכל (ולא ימכרו). ואולם לא הצריכוהו לטפל בו לעולם אלא כגון פרה וחמור — עד י"ב חדש. מכאן ואילך שם דמיהם (רש"י: מוכרם) ומניחם. וכן הדין בתרנגולת המטילה ביצים. עגלים וסייחים — מטפל בהם שלשה חדשים ואח"כ שם דמיהם. ובזמן שאין מרעה וצריך לפטמם על האבוס ממה שבבית — הואיל ודמיהם יקרים מטפל בהם שלשים יום בלבד. אווזים ותרנגולים — שלשים יום. ובברייתא אחרת אמרו שלשה ימים. וחילקו בין גדולים לקטנים (ונחלקו רש"י ורמב"ם ור"ח בבאור החילוק).

א. יש אומרים שצריך לשום ולמכור בבית דין, ויש אומרים שיכול לשום בינו לבין עצמו (ערא"ש רמב"ן ועוד).

יש מפרשים 'שם דמיהם' — עליו, והרי הם שלו ושל הבעלים בשותפות כדין השם בהמה למחצית שכר, שכל מה שיוכל לעשות להחזיר ליד בעלים — מחזיר (עפ"י רמב"ם וראב"ד — גו"א יג, טו).

ב. כל אותם הימים שמטפל באבידה, אם האכילם משלו — נוטל מן הבעלים. ונראה שנוטל בלא שבעה מפני תיקון העולם (רמב"ם יג, טז).

דבר שאינו עושה, ואוכל — ימכר, שאם אינו עושה כן נמצא מפסיד את בעליו ואין כאן השבה מעולה, והרי אמרה תורה והשבתו לו — ראה היאך תשיבנו.

ב. כל אבידה שיש לבעליה הפסד בגלל החזרות הוצאות המטפל בה — שם את דמיה. ואם מצא דבר שעושה ואוכל — מטפל בו ואינו מוכר, ולאחר הזמנים שקבעו חכמים — רשאי למכור, כפי שנתבאר. וכן דבר שאפשר בנקל למצוא כיוצא בו, ואין בעליו מקפיד על אותו החפץ או על חפץ אחר כמותו (ע' רא"ש; סמ"ע רסו סק"ל) — התירו לשום דמיה. ונחלקו תנאים האם מותר להשתמש בדמים, וכדלהלן.

נראה שהמוסר אבידה למשטרה, הואיל ואינם מתנהגים כפי ההלכה נמצא שהביאה למקום שאיננו שמור כדין. ואולם צריך עיון באופן שירשום על פנקסו שאם יתברר שהחזירו שלא כדין ישלם לבעלים, וירשום הסימנים — אפשר שמותר, כיון שסוף סוף על ידי המשטרה יושב החפץ לבעליו (מתוך הערות הגרשו"א על פרקנו, מובא בהשבת אבדה כהלכה' עמ' קנג).

דף כט

סג. א. המוצא אבידה ומוכרה משום הפסד בעליה, האם מותר להשתמש בדמים?

ב. המוצא מעות, האם יכול להשתמש בהן?
ג. המוצא תפלין וכד', האם יכול לשומן בדמים? ומה הדין ספרים הנמצאים?
ד. שומר אבידה או דמיה — האם הוא כשומר הנם, כשומר שכר או כשואל?
א. כל אבידה שנמכרת כדין, כגון דבר שאינו עושה ואוכל — רבי טרפון אומר: ישתמש בדמים. רבי עקיבא אומר: לא ישתמש.
אמר רב יהודה אמר שמואל: הלכה כרבי טרפון.

ב. אמר רבי חלבו אמר רב הונא: לא נחלקו רבי טרפון ורבי עקיבא אלא בדמי אבידה — הואיל וטרה בה, אבל מעות אבידה (כגון שמצא מעות בכיס או שלש מטבעות עשויות כמגדלים) שלא טרה בהן — לא ישתמש בהן. וכן אמר אביי לרב יוסף במעשה שבא לפניו אודות מעות יתומים שהיו מופקדים ביד החכם רחבה — לא ישתמש בהם. [ומדובר שהופקדו על ידי אביהם לזמן מרובה, שאל"כ בלאו הכי אסור לשומר להשתמש במעות כי צריך שיהיו מזומנים לפרעון, שמה יבוא המפקיד בכל עת ליטלם. ראב"ד].

וכן נפסק בשו"ע (רסז, כה). ומשמע מסתימת הדברים שאין מועיל שיכתוב שטר כסכום שמצא ולהשתמש במעות עד שיימצא המאבד. ולא דמי להתר שכתבו הפוסקים (ע"ש בסעיף כא) בחפצים שמצוי כמותם לקנות בשוק ואין אדם מקפיד על החפץ המסוים או אחר כיוצא בו, שמותר לשומו בדמים — כי שם י"ל שצריך להניח דמי החפץ שיהיו מזומנים ושומרים, ומה לי הם מה לי דמיהם. וע' בספר דברי חכמים (הל' אבידה ב 2) בשם הגרמ"פ שהמוצא מעות יכתוב שטר כסכום שמצא וכשיבוא אליהו יהא מוכן לשלם הסכום, ועתה משתמש במעות. וצ"ע.

ג. אמר שמואל: המוצא תפלין בשוק — שם דמיהן ומניחן לאלתר. ופירש אביי שאין זה דומה לספרים שאינו שם דמיהם אלא קורא בהם או גוללם מזמן לזמן שלא יתעפשו — כי הספרים אינם מצויים, מה שאין כן תפלין המצויים תדיר אצל האומן, והרי יכול בעל האבידה לחזור ולקנות תפלין בדמים. (וגם אין אדם מקפיד עליהם דוקא, וכך לו תפלין אחרות תחת אלו. עפ"י רא"ש).
נחלקו הראשונים בפירוש 'מניחן'; האם קאי אתפלין או על הדמים, שמניחם ברשותו עד שיבואו בעלים ואין לו להשתמש בהם.

מצא ספרים (בספרים שלהם העשויים בגלילה ומתעפשים כששוהים מלפתחם) — קורא בהם אחד לשלשים יום. ואם אינו יודע לקרות — גוללם (מתחילתם לסופם כדי שיכנס בהם איר. רש"י).
א. מפרש"י משמע שמשנתנו כרבי אליעזר בן יעקב, אבל לתנא קמא — גוללו כל שנים עשר חדש. ולסומכוס, בספר חדש (שממהר להתעפש) — שלשים יום, ובישן — שנים עשר חדש. ואולם מדברי הרמב"ם והרי"ף נראה שאין הדבר תלוי במחלוקת התנאים, שלא נחלקו אלא במפקיד ספר, אבל באבידה לדברי הכל שלשים יום.
ב. לדברי הר"ן (להלן ל.) לא התירו לקרוא בספר כשגוללו אלא משום מצוה. ולפי זה בספר חול אסור.

אבל לא ילמוד בהם בתחילה (מה שלא למד), ולא יקרא פרשה וישנה. ולא יקרא בו פרשה ויתרגם. ולא יפתח בו יותר משלשה דפים. ולא יקרא אחר עמו. ובמקום אחר אמרו לא יקראו בו שלשה בני אדם — משמע ששנים קוראים. וחילק אביי בין קריאה באותו ענין לקריאה בשני ענינים. (לפרש"י ורא"ש, בענין אחד אין קוראים שנים, ובשני ענינים קוראים. ואילו הרי"ף והרמב"ם פירשו להפך).

כשם שאסור לקרוא בו בתחילה, כך אסור להעתיק ממנו אפילו את אחת ברשות. דוקא בור, אבל חבר — מותר לקרוא בו ולכתוב ממנו ואפילו לכתחילה. והוא שאין לו כיוצא בו (או"ז בשם רב יהודאי גאון. מובא בהג"א).

ד. שומר אבידה — רבה אמר: כשומר חנם. רב יוסף אמר: כשומר שכר [אם משום שהוא שומר בעל כרחו ולא כש"ח שנעשה מרצונו. או משום שבזמן טיפולו באבידה הריחו עוסק במצוה ומרויח ממון שמחויב ליתן לעני אם יודמן לו באותה שעה. עפ"י ב"ק נו]. כאשר שם את האבידה בדמים — לדברי רבי עקיבא שאמר לא ישתמש בהם — הרי דינו כשאר שומר אבידה, שהוא כשומר שכר או שומר חנם, כאמור. (עבר ונשתמש — הריחו כשולח יד בפקדון ומתחייב באונסים. ראשונים). ולדברי רבי טרפון שאמר משתמש בדמים, אם אבדו — חייב באחריותם. ומשמע בסוגיא שלרבה דינו כשומר שכר, אבל לרב יוסף דינו כשואל שחייב באונסין [ו'אבדו' — כגון שטבעה ספינתו בים].

א. רבנו חננאל ובעל הלכות גדולות הרי"ף והרמב"ם (גו"א יג, ו) והריטב"א פסקו כרב יוסף. ואילו התוס' דחו ראיותיהם ופסקו כרבה. וכן צדד הרא"ש (וע' חו"מ רסו, טז כה ובש"ך). ולענין דמי אבידה הלכה כרבי טרפון.

וכתב הר"ן שלפי האמת לרבי טרפון דינו כשואל אפילו לרבה, ששמו חכמים דעתם של בני אדם שכל אדם רוצה ללוותם ולהתחייב באונסין ולא להעמידם בעין לעולם ושיהא חייב בהם בגניבה ואבידה בלבד. ויש חולקים. [ונפקא מינה להלכה, לדעות הפוסקים ששומר אבידה כשומר חנם, האם בדמי אבידה דינו כשומר שכר או כשואל]. (וע' חו"מ רסו, כה בש"ך ובסמ"ע).

ב. מבואר בתוס' שלרבי טרפון, גם אם קיימים הדמים בעינם, שבאו הבעלים קודם שנשתמש בהם המוצא — אין צריך ליתן להם אותם דמים עצמם אלא יכול ליתן אחרים במקומם.

סד. א. השואל ספר תורה או שאר דברים מחברו, האם מותר לו להשאילם לאחרים? וכיצד הוא מותר לקרוא בו?

ב. המפקיד ספר תורה אצל חברו, כיצד השומר מטפל בו? האם רשאי לקרוא בו?

א. השואל ספר תורה מחברו — הרי זה לא ישאילנו לאחר [ואין אומרים לענין זה 'נות לו לאדם שתיעשה מצוה בממונו' כי יצא שכרו בהפסדו, שהיום או מחר לא יהיה לו במה ללמוד ריטב"א]. והוא הדין בשאר חפצים, אין השואל רשאי להשאיל ואין השוכר רשאי להשכיר, שיכול לומר לו אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר.

יש מי שכתב שאם אינו מוציא את הספר מרשותו, רשאים אחרים לקרוא בו (עפ"י כסף משנה — שכירות א).

בקרקות, לדעת הרמב"ם רשאי השוכר להשכיר לאחרים, שהרי הם כבני ביתו. ויש חולקים (עריטב"א כאן ולהלן עט:).

השואל לא ילמוד בו בתחילה (מה שלא למד) ולא יקרא אחר עמו.

א. דוקא בספר תורה אבל בספרי תלמוד אין חילוק בין לימוד בתחילה ללימוד של חזרה (רמב"ן ועוד ראשונים).

ב. נראה שאם יודע משאיל בשואל שאינו רגיל וצריך ללמוד בתחילה, והשאילו סתם — מותר ללמוד בו בתחילה, שעל דעת כן השאילו לו (ריטב"א).

ב. המפקיד ספר תורה אצל חברו — גוללו כל שנים עשר חדש (אם רוצה, אבל אינו מחוייב בדבר, אלא אם כן הלכו בעליו למדינת הים. עפ"י רשב"א ורא"ש). אם כשהוא גוללו פותחו וקורא בו — מותר. אם בשבילו פתחו — אסור. סומכוס אומר: בספר חדש — שלשים יום. בישן — שנים עשר חדש. רבי אליעזר בן יעקב אומר: אחד זה ואחד זה שלשים יום (כן הסיקו בפירוש דבריו). הרמב"ם והרי"ף נקטו שנים עשר חדש. ואילו הטור כתב שלשים יום, כאבידה.

דפים כט — ל

סה. א. כיצד יש לשמור ולטפל בבגדים ובכלים הנמצאים? האם מותר להשתמש בהם שימוש הנצרך לתועלתם? ב. פקדון שהלכו בעליו למדינת הים, האם רשאי וצריך להשתמש בו כדי שהפקדון יישמר ולא ייפסד ברבות הזמן כשהוא מונח ללא שימוש?

א. מצא כסות — מנערה אחד לשלשים יום. ולא ינערה בכל יום, שהניעור המרובה קשה לבגד. וכן אמרו שניעור בשני בני אדם או במקל — קשה לבגד. וגם חילקו בין בגד צמר לפשתן (ונחלקו הראשונים האם הניעור בצמר קשה או בפשתן). ושטחה לצרכה (לאווררה) אבל לא לכבודו. לצרכה ולצרכו — ספק.

א. כיון שהספק לא נפשט — הולכים לחומרא (רא"ש). והרי"ף השמיט הספק אלא העתיק לשון המשנה והברייתא. וע' אג"מ או"ח ח"ה מג, יג. וערמב"ן קדושין ה [ושם ס.]. שדרך הרי"ף לסתום הספקות).

ב. מבואר בתוס' שלא נסתפקו אלא בכגון שטיחת כסות, שאם נתיר לו לצרכה ולצרכו עלול להניחנה שטחה יותר מכדי צרכה, אבל שימוש מסוים בכלי כסף ונחושת וכן בקריאה בספר, שקצבו לו זמן ואופני שימוש מסוימים — מותר.

נודמנו לו אורחים — לא ישטחנה לא על גבי מטה ולא על גבי מגוד (= קולב), אף לא לצרכה — לפי שעלולה ליפסד על ידי נתינת העין של אחרים או משום גנבים.

המוצא כלי כסף וכלי נחושת — משתמש בהם לצרכם (שלא יתעפשו כששומרם באדמה. רש"י), אבל לא לשחקם.

רש"י נקט (במשנתנו) שמשתמש בהם לפרקים ולזמן קצר. ומדברי התוס' (בד"ה לצרכו) נראה לכאורה שמשתמש בהם כרגיל.

כלי נחושת — משתמש בהם (אפילו) בחמין אבל לא על ידי האור מפני שמשחיקם. כלי כסף — בצונן אבל לא בחמין, מפני שמשחירם. מגריפות וקרדומות — משתמש בהם ברח אבל לא בקשה מפני שמפחיתם. כלי עץ — משתמש בהם בשביל שלא ירקבו. כלי זהב וכלי זכוכית — לא יגע בהם עד שיבא אליהו.

ב. כדרך שאמרו באבידה, כך אמרו בפקדון שהלכו בעליו למדינת הים.

א. אמרו בירושלמי, אם היתה (הכסות) מרובה — נוטל שכרו הימנה (מובא ברשב"א).

ב. משמע לכאורה שפקדון שהלכו בעליו דינו כדין אבידה ממש ואין זה כאבידה מדעת. וצ"ע.